

УДК 352 (1-2):323.2 (477)

**Топчий О.О., студент спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Науковий керівник: Лола В.В., к. держ. упр., доцент кафедри прикладної економіки,
підприємництва та публічного управління**

(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Російська агресія проти України, що розпочалася у 2014 та значно масштабувалася у 2022 році, стала каталізатором запровадження загальнодержавної політики декомунізації та деколонізації, що передбачає очищення українського простору від маркерів російської імперської та радянської окупації території України, заборону поширення та пропаганду символіки тощо. Основними нормативними актами, що регулюють перебіг цих подій, є Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року № 317-VIII, що отримав народну назву «закон про декомунізацію» та Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» від 21 березня 2023 року № 3005-IX.

У цих законах визначено багато суб'єктів реалізації політики декомунізації та деколонізації, проте основні повноваження, зокрема щодо очищення публічного простору від елементів, маркерів, символів радянської окупаційної та російської імперської колонізаційної політики, були покладені на органи місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про географічні назви», органи місцевого самоврядування мають право найменовувати та перейменовувати географічні об'єкти, що розташовані в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці [1].

У прикінцевих положеннях Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» визначається, що органи місцевого самоврядування у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом мали перейменовувати райони у містах, сквери, бульвари, вулиці, провулки, узвози, проїзди, проспекти, площі, майдани, набережні, мости, інші об'єкти топоніміки населених пунктів, а також здійснити демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків, що містять символіку комуністичного тоталітарного режиму. У разі невиконання цієї норми, відповідне рішення реалізується розпорядженням місцевого голови, якщо органом не ухвалившим рішення була місцева рада, або актом Кабінету Міністрів України. Також органи місцевого самоврядування мали провести громадські слухання та подати до Верховної Ради України пропозиції щодо перейменування населених пунктів на відповідній території, назви яких містять символіку комуністичного тоталітарного режиму [2].

Проте довгий час органи місцевого самоврядування знаходили можливості легально оминати норми закону про декомунізацію. Причиною цього, напевно, була відсутність політичної волі та небажання розставатися з радянським минулим. Яким чином це відбувалося? Наприклад, узяти питання перейменування географічних об'єктів. Відповідно до Закону, мали перейменовуватися усі об'єкти, присвячені особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932-1933 років в Україні, політичних репресій, особам, які обіймали керівні посади у комуністичній партії, вищих органах влади та управління. Українським інститутом національної пам'яті навіть був розроблений перелік прізвищ, щоб географічні об'єкти, які названі на честь них, перейменовувати. Проте в Законі є виняток, що особи, які брали участь у русі опору та вигнанні нацистських окупантів з України або пов'язані з розвитком української науки

та культури, не підпадають його дію. І виходило так, що особа, яка, наприклад, встановлювала радянську владу в Україні, і, відповідно до Закону, підпадає під засудження та є необхідність перейменування топонімів, що названі на честь неї, але одночасно брала участь у Другій світовій війні та вигнанні нацистів з України, тому є винятком. Також саботувалося перейменування топонімів, що пов'язані з комуністичними діячами, які не були пов'язані власне з СРСР, але чії ідеї впливали на впровадження політики більшовиків.

Відповідно до Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», так званого деколонізаційного закону, значно збільшений перелік осіб та названих на честь них об'єктів, які слід перейменувати чи здійснити демонтаж або перенесення. Повноваження органів місцевого самоврядування в цьому залишилися такі самі, як і в Законі про декомунізацію. Також органи місцевого самоврядування подають до Верховної Ради України пропозиції щодо перейменування населених пунктів на відповідній території, чії назви пропагують російську імперську політику. Нововведенням є те, що органи місцевого самоврядування мали провести консультації з громадськістю та подати з урахуванням рекомендацій Національної комісії зі стандартів державної мови на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо перейменування населених пунктів з метою приведення їх назв у відповідність із стандартами державної мови [3].

Отже, на органи місцевого самоврядування поклатася найбільш кропітка робота – власне очищення публічного простору від маркерів радянської окупації та російської імперської колоніальної політики. Зокрема, передбачено те, що ці органи зможуть ухвалювати рішення стосовно перейменування географічних об'єктів: вулиць, провулків, бульварів, узвозів, скверів, парків тощо, демонтаж або перенесення з публічного простору пам'ятників, скульптур, меморіальних дошок і т.п, але з урахуванням статусу пам'ятки, і, у разі необхідності, з отриманням відповідних дозволів, здійснювати перепоховання до кладовищ та інших спеціально відведених для цього місць. Це дуже об'ємна робота, оскільки після відновлення незалежності України це питання гостро не підіймалося, та й навіть в умовах війни з росією в деяких регіонах України цей процес запущений повільно. Лише у Дніпрі протягом 2022-2023 років було перейменовано майже 200 вулиць [4]. Ще велика кількість залишається зі старими назвами. Впевнений, що процес буде прискорений якнайшвидше, і роль органів місцевого самоврядування у цьому буде ключовою.

Перелік посилань:

5. Про географічні назви : Закон України від 31.05.2005 р. № 2604-IV. Дата оновлення: 27.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2604-15#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

6. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII. Дата оновлення: 27.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

7. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів : Закон України від 23.03.2023 р. № 3005-IX. Дата оновлення: 15.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (дата звернення: 10.11.2023).

8. Гарета Джонса, Гончарна, Вільного Козацтва: у Дніпрі перейменували ще понад 20 вулиць та провулків. *Суспільне | Новини*. URL: <https://suspilne.media/552091-gareta-dzonsa-goncarna-vilnogo-kozactva-u-dnipro-perejmenuvali-se-ponad-20-vulic-ta-provulkiv/> (дата звернення: 10.11.2023).